

Journal of Comparative Literature
Faculty of Literature and Humanities
Shahid Bahonar University of Kerman
Year 13, No. 24, Summer 2021

A Comparative Study of Saadi's *Gulistan* and Yoshida's *Essays in Idleness**

Gholamreza Kafi ¹, Mohammad Barfar ²

1. Introduction

Tsurezuregusa (Essays in Idleness) is a Japanese didactic book written in the 14th century, 80 years, after appearance of *Gulistan*, (Rose Garden), the masterpiece of Iranian poet and writer, Muslihaldin Sa'adi Shirazi, and has a strong resemblance both in content and structure with *Gulistan*. Kenko Yoshida, the author of *Essays in Idleness*, was a poet and writer who unlike Sa'adi, had the life of a recluse, and retired himself as a Buddhist monk, from the public life. Although Sa'adi was a writer and poet who had trained in the School of Quran and Islamic wisdom and Yoshida was a believer of Buddhist mysticism, their attitude toward the world was quite similar. Even so, Sa'adi's work, is far superior to Yoshida's, from an aesthetic and rhetorical point of view. Warning about the instability of the world, the preciousness of contentment and importance of dignity in the old age are the common themes of two books. From a structural point of view, they are also similar; for example, both have used poems within prose as a structural feature and both consist of narrative pieces.

*Date received: 07/10/2020

Date accepted: 09/04/2021

1. (**Corresponding author**) Associate Professor of Persian Language and Literature, Shiraz University, Iran. E-mail: ghkafi@shirazu.ac.ir

2. Faculty member of Academic Center for Education, Culture, and Research, Shiraz, Iran ; Ph.D. Candidate of Persian Language and Literature, Shiraz University, Shiraz, Iran, E-mail: m.barfar@gmail.com

2. Methodology

This paper is based on the comparative study method in order to evaluate the content and aesthetic features of the two mentioned books and to determine the similarities and differences between elements within them. For this purpose, the researchers have tried, at first, to find elements within the two books that have some type of similarity, such as common themes. Then, the researchers have attempted to answer the following questions:

- 1) Had Yoshida been familiar with Sa'adi's book and inspired by it?
- 2) Are the similarities between the two books made completely by coincidence?

3. Discussion

Gulistan (Rose Garden) is widely regarded as a landmark of Persian literature and one of its most influential prose works. Written in 1258, it is one of the two of Saadi's major works, which has been proved deeply influential in both the West and the East. Structured as a collection of poems and stories (metaphorically as different types of roses), the text features minimalist plots, expressed with precise language and psychological insight. It explores the many issues and tribulations faced by humankind, employing both an optimistic and a subtly satirical tone. The book is divided into an introduction and eight chapters, each dealing with a specific subject:

chapter 1: Of the Customs of Kings

chapter 2: Of the Morals of Dervishes

chapter 3: On the Preciousness of Contentment

chapter 4: On the Benefit of Being Silent

chapter 5: On Love and Youth

chapter 6: Of Imbecility and Old Age

chapter 7: Of the Impressions of Education

chapter 8: Of the Duties of Society

These chapters are composed of disjointed paragraphs, generally beginning with an aphorism or an anecdote and closing with an original poem of a few lines. Sometimes, these paragraphs are altogether lyrical. We are struck, first of all, by the personal characteristics of these paragraphs; many of them relate to the experience of the poet in some part of his travels, expressing his comment upon what he had seen and heard. His comments generally

take the form of practical wisdom, or religious suggestion. He gives us the impression that he knows life and the human heart thoroughly.

On the other hand, *Essays in Idleness* is one of the classics in Japanese Literature, and is much read as a text book in Japanese schools. The original title of the book is derived from the opening word of the text ,Tsurezure (leisure) and Gusa, a compound variant of kusa, which means “grass”, a word sometimes used to designate anything not quite finished up, raw and rough as it were.

Contrary to Sa’adi’s *Gulistan*, *Tsurezuregusa* does not have a precise order, although Yoshida had tried to separate the subjects of his book into sections, the book is, in fact, a collection of treatises on miscellaneous subjects written by a fourteenth century priest. these subjects are, of course, very similar to Sa’adi’s *Gulistan*; for example, in section 18 of the book, Yoshida notes:

“It is best for a man to be thrifty, to shrink from luxuries, not to accumulate great wealth, and not to covet the whole world. The great men of ancient times were seldom rich” (Yoshida, 1914, pp. 20-21). “In China once there was a man named Xu You, who owned nothing and even drank directly from his cupped hands. Seeing this, someone gave him a ‘singing gourd’ to use as a cup; he hung it in a tree, but when he heard it singing in the wind one day he threw it away, annoyed by the noise it made, and went back to drinking his water from his hands. What a free, pure spirit!” (Yoshida, 2001). Sa’adi in chapter 3 of *Gulistan* (On the Preciousness of Contentment) narrates a story with a similar theme as below:

“A mendicant from the west of Africa had taken his station amidst a group of shopkeepers at Aleppo, and was saying: “O lords of plenty! had ye a just sense of equity, and we of contentment, all manner of importunity would cease in this world!” O contentment! do thou make me rich, for without thee there is no wealth. The treasure of patience was the choice of Lucman. Whoever has no patience has no wisdom ” (Sa’adi, 2019).

On the Morals of Dervishes, Yoshida says:

“Commendable is the man who, overwhelmed by calamity and sorrow, shaves his head but not because of some silly whim of his own. shuts his door so that none may know whether he is within or not, and lives from break of day to set of sun without any human desires ” (Yoshida, 1914, p. 12).

Similar to this, is the following story in *Gulistan*: “They tell a story of an abid, who in the course of a night would eat ten mans, or pounds, of food, and in his devotions repeat the whole Koran before morning. A good and holy man heard this, and said, “Had he eaten half a loaf of bread, and gone to sleep, he would have done a more meritorious act.” Keep thy inside unencumbered with victuals, that the light of good works may shine within thee; but thou art void of wisdom and knowledge, because thou art filled up to the nose with food” (Sa’adi, 2019).

In section 51, Yoshida emphasizes the importance of hiring skilled persons for momentous jobs “A farmer of Oi was order to arrange a water – supply from the Oi River for the pond of the Kameyama Palace; so he constructed a water-wheel. He spend much money and worked hard for several at it, but there was something wrong with it and it would not go round. He tried all sorts of alterations, but as it still would not revolve he had at last to give it up. Thereupon a villager from Uji was sent for, who easily fastened it and put it right, so that it revolved as it should have done and delivered the water satisfactorily. It is best in every case to employ those who are proficient at the business” (Yoshida, 1914, pp. 44-45).

There is a similar story in *Gulistan*: “A fellow had a complaint in his eyes, and went to a horse-doctor, saying: “Prescribe something for me.” The doctor of horses applied to his eyes what he was in the habit of applying to the eyes of quadrupeds, and the man got blind. They carried their complaint before the hakim, or judge. He decreed: “This man has no redress, for had he not been an ass he would not have applied to a horse or ass doctor!” The moral of this apologue is, that whoever doth employ an inexperienced person on an affair of importance, besides being brought to shame, he will incur from the wise the imputation of a weak mind. A prudent man, with an enlightened understanding, entrusts not affairs of consequence to one of mean capacity. The plaiter of mats, notwithstanding he be a weaver, they would not employ in a silk manufactory” (Sa’adi).

Regardless of the thematic similarities, Sa’adi has used a better artistic form for his stories. The plots of his stories are subtly and skillfully and fascinate the readers completely. In contrast, most of Yoshida’s stories, have poor plots.

Employing an optimistic and a subtly satirical tone are the other valuable features of Sa’adi’s stories.

4. Conclusion

Gulistan (Rose Garden), the masterpiece of the great Iranian poet and writer , Saadi Shirazi, has an astonishing resemblance to *Tsurezuregusa* (Essays in Idleness). In our view, Yoshida, as a reclusive Buddhist monk, had not been familiar with *Gulistan*, and so the issue of plagiarism or adaptation is completely ruled out. Then, why these two books are so similar? And because of this amazing similarity, it called “Japanese Gulistan”.

This study denotes that this similarity is based on three factors: 1) Sa’adi and Yoshida, lived nearly in the same era; 2) Both were the wise men and Sufis of their time; with the difference that Yoshida was a recluse monk and Sa’adi, as a wayfarer , had roamed the world far and wide; 3) The resemblance between the two books is completely by coincidence.

As we mentioned in this essay ,the similarities between the two books, are not only in content, but both in content and structure; *Tsurezuregusa* , like *Gulistan*, Structured as a collection of poems and stories. But his stories are not as beautiful as Sa’adi’s. Sa’adi has used a better artistic form for his stories and the plot of his stories are subtly and skillfully. The poems of *Gulistan* are original and Sa’adi, as a poet, has composed all of them. Yoshida was also a poet, but in his book, he has handpicked the poems of the other poets. Employing an optimistic and a subtly satirical tone are the other valuable features of Sa’adi’s stories, that distinguish *Gulistan* from the book of Yoshida. as a result ,*Gulistan* is structured in more artistic style and this is the reason of classifying it as a internationally well-known literary book.

Keywords: Didactic literature, Comparative literature, Gulistan, Saadi, Tsurezuregusa, Yoshida

References[In Persian]:

- Attar, M. (2013). *Tadhkirat al-auliya* (M. Estelami, Rev.). Tehran: Zavar. [In Persian]
- Fares Ahmad, E. (1965). Maqamah writing in Persian literature. *Vahid*, (12), 495-496. [In Persian]
- Hafiz, Sh. M. (1984) *Collected poems* (P. Natel Khanlari, Rev.). Tehran: Kharazmi Publications. [In Persian]

- Masaharu, Y. (1995). *Adventures in Muslim Persia* (H. Rajabzadeh, Trans.). [In Persian]
- Minobu, H. (1985). A look at Iranology in Japan (Q. Rowshani, Trans.). *Ayandeh Monthly Journal*, 2-3, 221-225. [In Persian]
- Mohyeddin Ghomshei, Sh., & Sokhanvar, J. (2019). A comparative Study of the theme of justification of God's providence in the outlooks of Sa'adi and Alexander Pope. *Journal of Comparative Literature*. [In Persian]
- Nikrouz, Y., & Bakhteyari, T. (2012). The comparison of Sa'adi and John Dewey's educational thoughts, *Journal of Comparative Literature*. [In Persian]
- Okada, E. (1984). Sa'adi's era in Iran and Japan, *Kayhan Farhangi Monthly Journal*, 10, 29-30. [In Persian]
- Rajabzadeh, H. (2008). *Japanese essays on Iranian studies*, Tehran: Afshar Foundation Publications. [In Persian]
- Sa'adi (2014) *Bustan*. Tehran: Payam -e- Edalat Publications. [In Persian]
- Sa'adi, M. (1942). Collected works (M. Foroughi, Rev.). Tehran: Hermes Publications. [In Persian]
- Sa'adi, M. (2002). *Gulistan*, (Kh. Khatib Rahbar, Rev.). Tehran: Safialishah Publications. [In Persian]
- Yoshida, K. (1994). *Japanese Gulistan* (H. Rajabzadeh, Trans.). Tehran: Institute of Cultural Studies and Research (Research Center). [In Persian]

References [In Arabic]:

- Sa'adi, M. (2007). *Rose garden* (M. Al-Furati, Trans.). Damascus: Syrian General Organization of Books.

References [In English]:

- Morrow, L. (2011). The timeless wisdom of Kenko. *Smithsonian magazine*, June 2011.
- Sa'di, M. (2019). *Collected works* (N. Wollaston, A. H. Edwards, & J. Ross, Trans.). London: Delphi Classics Publication
- Yoshida, K. (2001). *A cup of sake beneath the cherry trees* (M. McKinney, Trans.). London: Penguin Classic
- 1914). *Essays in idleness: The tsurezuregusa of Kenko* (Yoshida, K. (W. N. Porter, Trans.). London: Humphrey Milford.

نشریه ادبیات تطبیقی
دانشکده ادبیات و علوم انسانی
دانشگاه شهید باهنر کرمان

سال سیزدهم، شماره بیست و چهارم، بهار و تابستان ۱۴۰۰

بررسی تطبیقی گلستان سعدی و یادداشت‌های ایام سبک‌باری یوشیدا*

غلامرضا کافی (نویسنده مسئول)^۱؛ محمد برفر^۲

چکیده

تسوره زوره گوسا یا یادداشت‌های ایام سبک‌باری (Tsurezuregusa or Essays in Idleness) اثر راهب، نویسنده و شاعر قرن سیزدهم ژاپن، کنکو یوشیدا (Kenko Yoshida) است که هشتاد سال پس از گلستان نوشته شده است. به لحاظ مضمون و محتوا و ساختار شباهت حیرت‌انگیزی با کتاب شیخ اجل سعدی شیرازی دارد. با وجودی که سعدی شاعر و نویسنده‌ای معتقد به آموزه‌های قرآنی و حکمت و عرفان اسلامی - ایرانی بوده است و یوشیدا راهبی تربیت‌یافته عرفان بودایی، اما اندیشه و نوع نگرش این دو به جهان و هستی چنان به هم نزدیک است که گویی هر دو از یک آب‌سخور نوشیده‌اند. البته با این تفاوت که به لحاظ زیبایی‌شناسی، گلستان شیخ اجل به نسبت سرآمدتر از یادداشت‌های ایام سبک‌باری یوشیدا است. گلستان سعدی شاهکار ادبی جهانی است که به زبان‌های مختلف جهان ترجمه شده است و ادبای طراز اول بسیاری از آن تأثیر پذیرفته‌اند. در این مقاله، ضمن بررسی تطبیقی تعدادی از حکایات دو کتاب و بررسی شباهت‌هایشان، به باز نمود برخی از آن‌ها نیز پرداخته‌ایم. تحذیر بر ناپایداری جهان، سخن در فضیلت قناعت و توصیه به ساده‌زیستی و وقار پیری از مشترکات معنایی این دو اثر است؛ همچنان که درج حکایت و آمیزه نثر و شعر از ویژگی‌های ساختاری آن‌هاست.

واژه‌های کلیدی: ادبیات تعلیمی، ادبیات تطبیقی، سعدی، گلستان، یوشیدا، تسوره زوره گوسا.

* تاریخ دریافت مقاله: ۱۳۹۹/۰۲/۱۵

تاریخ پذیرش نهایی مقاله: ۱۳۹۹/۱۲/۱۲

Doi: 10.22103/jcl.2021.15847.3072

صص ۱۹۷-۲۱۴

۱. دانشیار زبان و ادبیات فارسی دانشگاه شیراز، شیراز، ایران ghkafi@shirazu.ac.ir

۲. دانشجوی دکتری زبان و ادبیات فارسی دانشگاه شیراز، شیراز، ایران mbarfar@yahoo.com

۱. مقدمه

نشر تأملات عرفانی و اندیشه‌های معنوی در قالب حکایت و داستان از دیرباز میان عرفا و حکما و اندیشمندان در نقاط مختلف جهان مرسوم بوده است. ادبیات کهن ایران در بردارنده نمونه‌های فراوانی از متونی با محتوای قصه، اعم از عرفانی نظیر منطق‌الطیر عطار، مثنوی معنوی، خمسه نظامی و شرح شطحیات شیخ‌روزبهان بقلی شیرازی و متون حکمی و تعلیمی نظیر هزارویک شب، طوطی‌نامه، گلستان و بوستان است. همه این متون، یک ویژگی مشترک دارند و آن به کارگیری اسلوب هنری قصه به منظور بیان اندیشه‌ها و تفکرات عارفانه و حکیمانه است. در این میان گلستان شیخ اجل سعدی شیرازی در حوزه ادبیات تعلیمی فارسی جایگاه ویژه‌ای دارد. سعدی تربیت را دارویی می‌داند که از طریق آن بدترین بیماری انسان یعنی نادانی را درمان می‌کند (نیک‌روزو بختیاری، ۱۳۹۱: ۲۹۳). سعدی در گلستان ژانرهای مختلف ادبی از رمانس تا مقامه و قصه‌هایی با ساختار مناظره را به خدمت گرفته است؛ اما حکایات او بیشتر گونه‌ای مقامه‌نویسی است.

۱-۱. شرح و بیان مسئله

گلستان سعدی در تاریخ ادبیات جهان هم‌تایانی به لحاظ شکل و محتوا دارد که یکی از آن‌ها تسوره زوره گوسا، اثر راهب و شاعر ژاپنی، کنکو یوشیدا است؛ کتابی که به حق آن را «گلستان ادب ژاپن» می‌نامند. با این همه سند و مدرکی مبنی بر اینکه یوشیدا گلستان را خوانده و از آن تأثیر پذیرفته باشد، در دست نیست. دو دلیل نیز برای تأیید صحت این مدعا می‌توان پیش کشید: یکی اینکه یوشیدا برخلاف سعدی، فردی انزواطلب بود که سالیان دراز عمر خود را در گوشه دیر گذراند و کمتر با جهان بیرون در ارتباط بود و دوم اینکه بعید به نظر می‌رسد نسخه‌ای از گلستان سعدی تا آن زمان به ژاپن و دیری رسیده باشد که یوشیدا در آن می‌زیسته است؛ بنابراین فرض را بر این می‌گذاریم که رابطه دو کتاب را می‌توان از نوع توارد یا تداول معانی در زمانه دو حکیم دانست.

توارد در اصطلاح ادبی به این معنی است که دو شاعر یا نویسنده آثاری را آفریده باشند که کاملاً شبیه هم باشد، بی‌آنکه بحث سرقت ادبی در میان باشد یا حتی از هم تأثیر پذیرفته باشند. سعدی گلستان را در یک دیباچه و هشت باب، به عدد هشت باب بهشت،

نگاشته است: باب اول در سیرت پادشاهان؛ باب دوم در اخلاق درویشان؛ باب سوم در فضیلت قناعت؛ باب چهارم در فواید خاموشی؛ باب پنجم در عشق و جوانی؛ باب ششم در ضعف و پیری؛ باب هفتم در تأثیر تربیت و باب هشتم در آداب صحبت. در مقابل، یوشیدا در تسوره زوره گوسا ۲۴۳ قطعه پراکنده را بدون هیچ نظمی در پی هم آورده است.

حکایات گلستان از قصه‌های نسبتاً بلندی همچون «جدال سعدی با مدعی» در پایان باب هفتم تا اندیشه‌های حکمیانه بسیار موجز (گاه در حد دو سطر) به‌ویژه در باب هشتم در نوسان است. این ویژگی بارز حکمت‌نامه یوشیدا نیز هست. یوشیدا گاهی چند صفحه را به یک قطعه اختصاص می‌دهد و زمانی دیگر، اندیشه خود را در حد یک تا دو سطر موجز بیان می‌کند؛ اما تفاوت در نوع پرداخت داستانی دو حکیم و نویسنده است؛ برای مثال پیرنگ داستانی، غیر از باب هشتم، در بیشتر حکایات گلستان به خوبی استفاده شده است. در حکایات پیرنگ‌دار سعدی، ساختار دراماتیک (مقدمه، میانه، اوج و گره‌گشایی) به خوبی رعایت شده است و به همین دلیل نیز این قصه‌ها از کششی خاص برخوردارند؛ حال آنکه حکمت‌نامه یوشیدا در قریب به اتفاق بخش‌هایش صرفاً توصیف موقعیت‌هایی بدون هرگونه فراز و فرود داستانی است و شمار حکایات دارای پیرنگ در آن بسیار محدود است. از سویی، هرچند هر دو اثر تلفیقی از نثر و نظم است، در گلستان آوردن قطعه‌ای منظوم در پایان یا در میانه یک حکایت منثور، به صورت یک ویژگی سبکی درآمده، حال آنکه یوشیدا در تسوره زوره گوسا، هر جا ضرورت دیده شواهدی از شعر را ضمیمه نوشته‌های منثور خود کرده است. تفاوت دیگر این است که قطعات منظوم در گلستان اثر طبع خود سعدی است؛ اما یوشیدا با آنکه خود شاعر بوده، معمولاً اشعار منقول دیگران را ضمیمه نوشته‌های خود کرده است. نظیر آنکه در قطعه ۶۷ از قول کاهن یوشیمیزو آورده است:

در چشم انداز گُل‌ها

شـیفته از مهتاب

آرام و روشـن روان

می‌گویند که اینجا، در این خاک

آریوارا آرمیده است

(یوشیدا، ۱۹۱۴: ۶۰)

۲-۱. پیشینه تحقیق

محمد الفراتی در مؤخره‌ای که بر ترجمه خود از گلستان، با عنوان روضه‌الورد نوشته یادآور شده که شهرت سعدی عالم‌گیر است و آثار او اعم از شعر و نثر، به جمیع زبان‌های زنده دنیا ترجمه شده و موجب اعجاب و شگفتی مردم عالم گردیده است (الفراتی، ۲۰۰۷: ۳۱۱). به دلیل همین اهمیت جهانی است که آثار سعدی جایگاه ویژه‌ای در مطالعات ادب تطبیقی به خود اختصاص داده است.

آثار سعدی، به ویژه گلستان در ژاپن مورد توجه بسیار قرار داشته است. قدیمی‌ترین اشاره‌ها به سعدی در این کشور، به سفرنامه یوشیدا ماساهورو برمی‌گردد که در دوره امپراتور میجی به عنوان سفیر روانه دربار ناصرالدین‌شاه قاجار شده بود. او در سفرنامه خود می‌نویسد: «در روزگار قدیم و در دوره میانه بسیاری نویسندگان و گویندگان نامور در ایران برآمده‌اند. از اینان سعدی بسیار پرآوازه است و ترجمه آثار او در اروپا خواستار خواننده فراوان دارد» (ماساهارو، ۱۳۷۳: ۲۱۱-۲۱۲) آراکی شیگه‌رو (Araki shigeru)، ادیب و زبان‌شناس ژاپنی، نیز در کتاب خود با عنوان *اندیشه تاریخ ادبی ایران* (Perushiya Bunkakushiko) (۱۹۲۲) درباره سعدی نوشته است: «شعر و سخن مشرف‌الدین سعدی، شاعر ایرانی، دارای حکمت عملی و آموزنده است» (رجب‌زاده، ۱۳۸۶). انتشارات «شین‌کوه‌شا» نخستین ترجمه گلستان را به ژاپنی (Bara-en) به همت کاتو چو کاتو (Kato-Choka)، در ۱۹۲۲ منتشر کرد (Bara-en, Shinko-

[sha, Tokyo] (مینوبو، ۱۳۶۳: ۲۲۵). کاتو در مقدمه‌ای بر ترجمه خود (۱۲-۷) نوشته

است:

گلستان یا باغ گل در جهان ما نمادی از حقیقت زندگی است؛ گل‌های بسیار دارد، با خارِ سرزنش و هشدار، اما گلستان سعدی خار ندارد. سعدی در گلستان خود روح والا و جان صافی خویش را نشان داده است... با خواندن گلستان، ایران‌روزگاران گذشته در دلمان زنده می‌شود و رایحه بهار ایران را به مشام جان می‌بویم و پنداری که کلام سعدی ما را به گشت‌وگذار سمرقند و شیراز می‌برد. سعدی در گلستان باغبانی قانع و فروتن است که گل‌های جان را پرورش می‌دهد. او با مناعت و درویشی و نه از سر نام و جاه‌جویی، گلستان را به اهل دل ارمغان داشت. این اثر شهرتی عالم‌گیر یافت.

کاتو از سعدی به عنوان «کاسه» (Kasei) [حکیم و شاعر بزرگ] یاد می‌کند و می‌افزاید:

اندیشه سعدی همانند فلسفه کایبارانه کیکن (Kaibara Ekiken)، حکیم، مدرس و شارح اخلاقیات کنفوسیوسی، است. این هر دو به لزوم و ارزش توازن و اعتدال و هماهنگی در این زندگی گذرا تأکید کرده‌اند. سعدی و کایبارا به زندگی با روحی زلال و نگاهی شوخ‌طبعانه می‌نگریستند. (همان: ۲۲۵).

اما اولین ترجمه کامل و معتبر گلستان به زبان ژاپنی، به همت ساوایی زو (Sawa Eizo) و از سوی بنگاه نشر کتاب ایوانامی - شوتن (Iwanami-shoten) در سال ۱۹۵۱ منتشر شد. این نخستین ترجمه گلستان به ژاپنی بود که از روی یک متن معتبر فارسی (گلستان سعدی، تصحیح فروغی، چاپ بروخیم) انجام شد؛ ولی بی‌تردید ماندنی‌ترین ترجمه گلستان به ژاپنی، ترجمه‌ای است که گاموئری ایچی (Gamo Rei-ichi) از این کتاب به دست داده است [Bara-en، انتشارات Gai Dai توکیو، ۱۹۵۳]. ترجمه گاموئری هنوز معتبرترین و دقیق‌ترین ترجمه گلستان به ژاپنی شناخته می‌شود و بارها بازچاپ شده است. زبان ترجمه ژاپنی گاموئری روان، زیبا و بسیار شاعرانه است؛ هرچند سبک گه‌گه‌گرای

آن ممکن است خواننده معمولی را برماند. با وجود این، گیرایی آن بیشتر به دلیل همین سبک آرکائیک آن است. وی در مقدمه ترجمه خود نوشته است: «بوستان و گلستان سعدی هر دو برخوردار از پیامی جهانی هستند و همین دلیل استقبال ملل گوناگون از آن است.»

۱-۳. چارچوب نظری و روش تحقیق

تحقیق حاضر با تکیه بر مکتب امریکایی است که سرآغاز آن سخنرانی رنه‌ولک در سال ۱۹۸۵ بود. یکی از شاخصه‌های این مکتب، مضمون‌شناسی (Thematology) است. از نظر زیگبرت پراور (Siegbert S. Praver)، حوزه مضمون‌شناسی به پنج بخش تقسیم می‌شود: الف) بازنمایی ادبی پدیده‌های طبیعی یا مشکلات همیشگی انسان و الگوهای رفتاری؛ ب) بُن‌مایه‌های مکرر در ادبیات و فرهنگ عامه؛ ج) موقعیت‌های مکرر و نحوه برخورد نویسندگان مختلف با آن؛ د) بازنمایی ادبی تیپ‌ها؛ ه) بازنمایی ادبی شخصیت‌های معروف اساطیری، افسانه‌ای، تاریخی یا کهن (محمی‌الدین قمشه‌ای و سخنور، ۱۳۹۸: ۲۰۸-۲۰۹).

روش تحقیق نیز مبتنی بر شیوه متن‌پژوهی مستقیم و به روش کتابخانه‌ای است. بدین صورت که هر دو متن ابتدا با درنگ کامل مطالعه شده‌اند، همچنین از آنجا که قصد مقابله، مقایسه و تطبیق در کار بوده است، دقایق زندگی، موقعیت جغرافیایی و وضعیت سیاسی روزگار هر دو نویسنده در نظر گرفته شده است. سرانجام در پایان مشابهاً، مشترکات و تفاوت‌های آنها در نگاه، بر حسب آنچه در نوشته آنان بوده است، بررسی و تحلیل شده است.

۲. بحث و بررسی

آنچه سعدی در هشت باب گلستان به آن‌ها پرداخته، همچون اخلاق درویشان، فضیلت قناعت، فواید خاموشی، جوانی و ضعف و پیری... یوشیدا نیز در حکمت‌نامه خود مدنظر قرار داده است.

۲-۱. در وصف ناپایداری جهان

یوشیدا در حکایت هفتم تسوره زوره گوسا در ناپایداری هستی و عمر آدمی می‌نویسد:
سبزه‌زار آداسی هیچ‌گاه بی‌زاله نباشد و از کوه توریبه [جایی که کالبد مردگان را برابر آیین بودایی می‌سوزانند] همواره دود برخیزد. اگر ما نیز چون آن لاله و دود همیشه می‌ماندیم، روزگارمان چه ملال‌آور بود! همان به که عمر را اعتبار نباشد. (یوشیدا، ۱۹۱۴: ۱۳).

سعدی در همین مضمون در بخشی از دیباچه گلستان می‌آورد:

هردم از عمر می‌رود نفسی	چون نگه می‌کنم نمانده بسی
ای که پنجاه رفت و در خوابی	مگر این پنج روز دریایی
خجل آن کس که رفت و کار نساخت	کوس رحلت زدند و بار نساخت
خواب نوشین بامداد رحیل	باز دارد پیاده راز سبیل

(سعدی، ۱۳۸۸: ۱۹)

۲-۲. در فضیلت قناعت

یوشیدا در ادامه حکایت هفتم یادآور می‌شود:

آدمی اگرچه از عمرش چندان نمانده باشد، باز شیفته و دل‌بسته فرزندان و نوباوگانش است و عمر دراز خواهد تا بار آمدن و برومندی نونهالان را ببیند. او همه از آرزو پرشود و از آدمیت تهی و این چه غم‌انگیز است. (یوشیدا، ۱۹۱۴: ۱۳).

که یادآور حکایت بیست و یکم سعدی در باب قناعت است:

بازرگانی را شنیدم که صدوپنجاه شتر بار داشت و چهل بنده خدمتکار. شبی در جزیره کیش مرا به حجره خویش درآورد. همه شب نیارمید از سخن‌های پریشان گفتن که فلان انبازم به ترکستان و فلان بضاعت به هندوستان است و این قبالة فلان زمین است و فلان چیز را فلان، زمین. گاه گفتم: خاطر اسکندریه دارم که هوایی خوش است یا گفتم: نه، که دریای مغرب مشوش است... (سعدی، ۱۳۸۸: ۲۷۰ - ۲۷۳)

۲-۳. در ساده‌زیستی و بی‌تعلقی

یوشیدا در قطعه ۱۸ حکمت‌نامه خود آورده است:

آدمی را بهتر آنکه در زندگی سادگی و قناعت پیشه کند و از پیرایه و زیور بپرهیزد. مال زیاد نیندوزد و همه دنیا را بهر خود نخواهد. مردان بزرگ روزگار قدیم بیشتر تهیدست بودند. (یوشیدا، ۱۹۱۴: ۲۱).
روزگاری در چنین مردی بود به نام «هسویو» که از دارایی دنیا هیچ نداشت. کسی با دیدن او که آب چشمه با کف دست می‌نوشید، قمقمه‌ای از پوست کدو به او داد. مرد نادار، قمقمه را به شاخه درختی آویخت و

چون آنجا با وزش باد به این سو و آن سو تاب می‌خورد و صدا می‌داد، آن را دور انداخت و باز برکف دست از چشمه آب نوشید. راستی که او را باید چه شوقی صافی در دل بوده باشد! (یوشیدا، نزدیک به همین مضمون را در حکایت یکم باب قناعت گلستان می‌خوانیم: خواهنده مغربی در صف بزازان حلب می‌گفت: ای خداوندان نعمت، اگر شما را انصاف بودی و ما را قناعت، رسم سؤال از جهان برخاستی: ای قناعت تو وانگرم گگردان که ورای تو هیچ نعمت نیست (سعدی، ۱۳۸۸: ۲۴۱)

۲- ۴. در عشق و جوانی

یوشیدا از عشق چنین می‌نویسد:

در زندگی هیچ چیز چون عشق دل آدمی را شیدا نسازد و چه سبک‌سراست این دل! عطر چیزی است ناپایدار، اما یک عطر دل‌انگیز، هرچند که بوی خوشش تنها ساعتی بیشتر نماند، باز با همه جان خود بر مشام‌ها نشیند. مگر نه که «کومه» قدیس که کرامات و مقاماتش را به بهای نگاهی به پاهای سفید دخترکی که بر لب جوی رخت می‌شست، از دست داد؟ (یوشیدا، ۱۹۱۴: ۱۴).

حکایت کومه قدیس که حدوداً ده قرن پیش می‌زیست و به خاطر کراماتش می‌توانست در هوا پرواز کند، یادآور داستان «شیخ صنعان و دختر ترسا» در منطق‌الطیر عطار است. از سویی مویف پرواز کردن داستان کومه قدیس متناسب با این حکایت گلستان است: پارسایی را دیدم به محبت شخصی گرفتار، نه طاقت صبر و نه یارای گفتار. چندان که ملامت دیدی و غرامت کشیدی، ترک تصابی نگفتی و گفتی:

کوتاه نکنم ز دامن دست
ور خود بزنی به تیغ تیزم
بعد از تو ملاذ و ملجایی نیست
هم در تو گریزم ار گریزم

(سعدی، ۱۳۸۸: ۳۳۹)

۲- ۵. در وقار پیری

در پیری و سودای جوانی کردن نیز یوشیدا می‌نویسد:

اگر مردی بعد از چهل سالگی با کسی سروسری پیدا کند، چگونه می‌شود او را سرزنش کرد؟ اما آشکارا سخن گفتن از آن یا فاش گفتن از رابطه‌اش با زنان یا از ماجراهای عشقی دیگران، ناشایست است و نه برازنده سن او. (یوشیدا، ۱۹۱۴: ۹۲).

سعدی در همین مضمون می‌سراید:

چون پیر شدی ز کودکی دست بدار بازی و ظرافت به جوانان بگذار

(سعدی، ۱۳۸۸: ۴۲۳)

نیز در پیوند با همین موضوع سعدی در گلستان (صفحه ۴۱۷) در باب «ضعف و پیری» حکایت شیوایی دارد (سعدی، ۱۳۸۸: ۴۱۳-۴۱۷).

۲-۶. در اخلاق درویشی

یوشیدا در حکایت پنجم تسوره زوره گو سا می نویسد:

آزرده‌مردی که گران‌بار اندوه، در به روی خویش ببندد، چنان که کسی را از او خبر نباشد و از برآمدن تا فروشدن آفتاب، بی هیچ خواهش دل به سر ببرد، بهتر است تا که بی‌تأمل چون قلندران سر تراشد و جامه کاهنان پوشد (یوشیدا، ۱۹۱۴: ۱۲).

باری نزدیک به مضمون این حکایت، همان حکایت ۲۲ از باب اخلاق درویشان است: عابدی را حکایت کنند که شی‌ده من طعام بخوردی و تا سحر ختمی در نماز بکردی. صاحب‌دلی شنید و گفت: اگر نیم نانی بخوردی و بختی، بسیار از این فاضل‌تر بودی»

اندرون از طعام خالی دار

تا درو نور معرفت بینی

تهی از حکمتی به علت آن

که پری از طعام تا بینی

(سعدی، ۱۳۸۸: ۱۸۵).

۲-۷. در فواید خاموشی

کنکو یوشیدا در حکایت ۷۹ می‌نویسد:

بهترین منش هر جا و در هر کار، خوشتن‌داری است. مرد فرزانه از دانش خود دم نزند؛ اما نادان خام همواره خود را در هر سخن چنان پیش اندازد که پنداری دانای هر راز است (یوشیدا، ۶۸).

سعدی نزدیک به همین مضمون می‌آورد:

هر که در پیش سخن دیگران افتد تا مایه فضلش بدانند، پایه جهلش معلوم کند.

(سعدی، ۱۳۸۸: ۱۷۷)

۲-۸. در سپردن کار به کاردان

کنکو یوشیدا در حکایت ۵۱ حکمت‌نامه خویش در تأکید سپردن کارهای گران به مرد کاردیده می‌نویسد:

زارعی از مردم ثوی را مأمور کردند تا با ساختن چرخ چاهی از رودخانه ثوی به استخر کاخ کامدا آب برساند و زر بسیار به او دادند. زارع سعی فراوان کرد، اما کار پیش نمی‌رفت و ناچار آن را رها کرد. پس به دنبال یک روستایی از مردم ثووجی (که چاه‌های آبش معروف بود) فرستاد و او چرخ را به آسانی درست کرد و راه انداخت، چنان‌که به خوبی گشت و آب را به استخر روان کرد (یوشیدا، ۱۹۱۴: ۵۳-۵۴).
قطعه بالا شباهت آشکاری با حکایت زیر از باب تأثیر تربیت گلستان دارد: مردکی را چشم درد خاست، پیش بیطار رفت که دواکن. بیطار از آنچه در چشم چارپای می‌کند، در دیده او کشید و کور شد. حکومت به داور بردند، گفت: بر او هیچ تاوان نیست؛ اگر این، خر نبود، پیش بیطار نرفتی. منظور از این سخن آن است تا بدانی که هرآنکه ناآزموده را کار بزرگ فرماید، با آنکه ندامت برد، به نزدیک خردمندان به خفت رای منسوب گردد.

ندهد هوشمند روشن رای
بوره‌یاب‌اف اگر چه بافنده‌ست
بسه فرومایه کارهای خطیر
نبرندش بسه کارگاه حریر
(سعدی، ۱۳۸۸: ۴۶۱-۴۶۲)

۳. نتیجه‌گیری

کتاب تسوره زوره گوسا اثر کنکو یوشیدا تقریباً هشتاد سال بعد از گلستان سعدی نوشته شده، اما شباهت آن‌ها به لحاظ مضمون و محتوا و ساختار حیرت‌انگیز است. این درحالی است که به نظر نمی‌رسد یوشیدا، شاهکار سعدی را دیده و از او تأثیر پذیرفته باشد.

- نزدیکی زمان حیات و خصلت حکیمانه سعدی و یوشیدا همسانی‌هایی را برای اثر آن‌ها رقم زده است. مفاهیم ارجمند حیات و اندیشه‌های مشترک انسانی می‌تواند، به‌طور ناخودآگاه، جان‌مایه حکیمانه آثار ادبی قرار بگیرد؛ چنان‌که فرامود آن در دو اثر تسوره زوره گوسا و گلستان پیداست؛

– ترکیب نثر و نظم بر لطف هر دو اثر افزوده است، جز آنکه سعدی از سروده‌های خود در حکایت‌ها استفاده نموده، حال آنکه یوشیدا از شعر دیگران در کتابش درج کرده است؛

– درنگ در چگونگی نقل حکایات و کیفیت بهره‌برداری از آن‌ها در متن کتاب، آگاهی سعدی و چیرگی وی را در هنر تأویل و تعلیق نشان می‌دهد. اگرچه ترجمه از زبان اصلی شناخت ما از هنر یوشیدا در این امر را مخدوش کرده است، با این همه فضل تقدم و تقدم فضل برای سعدی باقی است.

کتابنامه

الف. منابع فارسی و عربی

– اوکادا، امیکو. (۱۳۶۳). «زمانه سعدی در ایران و ژاپن». *کیهان فرهنگی*. شماره ۱۰، صص ۲۹–۳۰.

– حافظ، شمس‌الدین محمد. (۱۳۶۲). *دیوان*. تصحیح و توضیح: پرویز ناتل خانلری. تهران: خوارزمی.

– سعدی، مصلح‌ابن‌عبدالله. (۱۳۸۸). *گلستان*. به کوشش خلیل خطیب رهبر. تهران: انتشارات صفی‌علیشاه.

– سعدی، مصلح‌ابن‌عبدالله. (۱۳۹۲). *بوستان*. تهران: پیام عدالت.

– سعدی، مصلح‌ابن‌عبدالله. (۱۳۲۰). *کلیات*. تصحیح محمدعلی فروغی. تهران: علمی.

– سعدی، مصلح‌ابن‌عبدالله. (۱۳۸۸). *کلیات*. تصحیح محمدعلی فروغی. تهران: هرمس.

– سعدی، مصلح‌ابن‌عبدالله. (۱۳۸۶ه). *روضه الورد*. ترجمه محمدالفراتی. دمشق.

– فارس احمد، ابراهیم. (۱۳۴۳). «مقامه‌نویسی در ادبیات فارسی». *وحید*، شماره ۱۲. صص ۴۹۵–۴۹۶

– عطار، محمدبن‌ابراهیم. (۱۳۹۱). *تذکره الاولیاء*. تصحیح: دکتر محمد استعلامی. تهران: زوار.

– محی‌الدین قمشه‌ای، شادی؛ سخنور، جلال. (۱۳۹۸) «بررسی تطبیقی مضمون توجیه مشیت و حکمت الهی در آفرینش جهان از دیدگاه سعدی و الکساندر پوپ» *نشریه ادبیات تطبیقی دانشگاه شهید باهنر کرمان*، سال یازدهم، ش ۲۱. صص ۲۰۵–۲۲۶.

- نیک روز، یوسف و بختیاری، تهمینه (۱۳۹۱) «مقایسه اندیشه‌های تربیتی و آموزشی سعدی و جان دیویی». *نشریه ادبیات تطبیقی دانشگاه شهید باهنر کرمان*، سال سوم ش ۶. صص ۲۸۹-۳۱۵
- هوندا، مینوبو. (۱۳۶۳). «نگاهی به ایران‌شناسی در ژاپون». ترجمه قدرت‌الله روشنی. *آینده*. سال دهم. ش ۲ و ۳. صص ۲۲۱-۲۲۵.
- یوشیدا، کنکو. (۱۳۷۲). *گلستان ژاپنی*. ترجمه هاشم رجب‌زاده. تهران: مؤسسه مطالعات و تحقیقات فرهنگی (پژوهشگاه).
- یوشیدا، ماساهارو. (۱۳۷۳). *سفرنامه*. ترجمه هاشم رجب‌زاده. مشهد: آستان قدس.

ب. منابع انگلیسی

- Morrow, Lance (2011) "The Timeless Wisdom of Kenko" **Smithsonian magazine**, June 2011
- Saadi, M (2019) *Collected Works*, (N. Wollaston; A.H Edwards; J. Ross, trans), London :Delphi Classics Publication
- Yoshida ,Kenko (2001) *A Cup of Sake Beneath the Cherry Trees* (M. McKinney, trans), London: Penguin Classic
- Yoshida ,Kenko (1914) , *Essays in Idleness: The Tsurezuregusa of Kenko* , Trans: William N. Porter, London: Humphrey Milford

